

Parlament České republiky
Kancelář Poslanecké sněmovny

Parlamentní institut

Referenda o Smlouvě o Ústavě pro Evropu ve vybraných státech EU

informační podklad č. 1.158

Zpracovali:

Mgr. Martin Kusák
Ing. Radka Konderlová

březen 2005

Obsah:

REFERENDUM O SMLouvĚ O ÚSTAVĚ PRO EVROPU VE ŠPANĚLSKU	3
ARGUMENTY PRO	3
ARGUMENTY PROTI	4
SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ REFERENDA	5
PORTUGALSKO A REFERENDUM O SMLouvĚ O ÚSTAVĚ PRO EVROPU	6
NUTNOST MIMOŘÁDNÉ REVIZE ÚSTAVY	6
ROZHODNUTÍ ÚSTAVNÍHO SOUDU O OTÁZCE KladenÉ V REFERENDU	6
TERMÍN REFERENDA	7
ARGUMENTY PRO SMLOUVU O ÚSTAVĚ PRO EVROPU	7
ARGUMENTY PROTI SMLouvĚ O ÚSTAVĚ PRO EVROPU	7
KAMPAŇ	7
PRAMENY:.....	8

Referendum o Smlouvě o Ústavě pro Evropu ve Španělsku

Referendum o přijetí Smlouvy o Ústavě pro Evropu (dále jen „Smlouva o Ústavě“ popř. „Smlouva“) proběhlo ve Španělsku dne 20. února 2005. Španělé vyslovili jednoznačně svůj souhlas s přijetím Smlouvy (76,7 % pro „ano“), avšak za poměrně nízké účasti v hlasování (pouze 42,32 % oprávněných voličů).

Smlouvu o Ústavě podporovaly obě největší politické strany ve Španělsku: vládní Španělská socialistická dělnická strana (Partido Socialista Obrero Español – PSOE) i opoziční Lidová strana (Partido Popular - PP). Smlouva se těšila podpory i ze strany velkých médií a také odborů. Ostatní parlamentní strany, které mají ve srovnání s dvěma výše uvedenými pouze nepatrné zastoupení ve španělském zákonodárném sboru, se stavěly k jejímu přijetí různě. Zejména některé regionální politické strany s reprezentací v celostátním parlamentu přistupují ke Smlouvě o Ústavě značně skepticky, byť zpravidla proti samotné evropské integraci nejsou.

Argumenty PRO

Kampaň vlády k referendu o Smlouvě o Ústavě vyzdvihovala zejména přínos členství v EU z hlediska rozvoje hospodářství a politické stability ve Španělsku za dobu členství v EU od r. 1986. Vláda uváděla, že za tuto dobu získalo Španělsko z fondů EU přes \$100 mld. finanční pomoci. Smlouva by měla otevřít Španělsku další možnosti rozvoje ekonomického, sociálního i politického. Jeden ze sloganů vládní kampaně zněl: „Evropa prospěla Španělsku“. Podle vlády má Smlouva o Ústavě pro Evropu zvýšit úroveň demokracie, jednoty a efektivity v EU.

Celá vládní kampaň měla být neutrální a informační povahy. Náklady na ní činily zhruba €7,5 mil. Byla však silně kritizována ze strany odpůrců Evropské ústavní smlouvy, neboť podle jejich názoru nebyla nestranná a informační, ale jednostranně propagovala vyslovení souhlasu se Smlouvou, přičemž k tomu nepřijatelným způsobem využívala i přední média v zemi.

Vládní PSOE považuje Smlouvu o Ústavě za „významný krok vpřed v procesu vytváření společné Evropy“. Strana vyzdvihovala, vedle dalších aspektů, ústavní povahu Smlouvy, její orientaci směrem k federalismu a také to, že Unie podle ní získá řádnou právní subjektivitu. PSOE otevřeně podporovala Smlouvu o Ústavě pro Evropu a v tomto duchu také vedla svou kampaň. Přesto jí byla vytýkána ze strany opoziční PP nevěrohodnost v jejím postoji, dokonce i v tom smyslu, že kampaň PSOE spíše vybízela voliče nezúčastnit se referenda, nebo hlasovat „ne“. Španělský premiér a předseda PSOE, José L. R. Zapatero, hájil postoj své strany mj. vyjádřením, že být proti Smlouvě by znamenalo být proti sociálním právům, hospodářské prosperitě a růstu životní úrovně ve Španělsku, což jsou podle něj hodnoty, které jsou výsledkem členství Španělska v EU. Dále dodal, že v žádná evropská země netrpěla pod vládou diktatury od přistoupení k Unii, a proto hlas pro „ano“ je také hlasem proti násilí.¹ Zajímavé je to, že stejné nařčení, tedy podpora Smlouvy jen navenek a skryté přání vítězství záporného hlasu v referendu, zaznělo i v opačném směru ze strany PSOE na adresu PP. Zdá se tedy, že obě největší španělské politické strany se navzájem předháněly, kdo z nich Smlouvu o Ústavě více podporuje, a snažily se v tomto ohledu „shodit“ před voliči toho druhého.

---

¹ V případě Španělska je tu patrná souvislost s diktaturou generála Franca, pod kterou bylo Španělsko ještě v 70. letech 20. století, tedy ještě v době, kdy už existovala přibližně patnáct let Evropská společenství.

Opoziční, konzervativní PP silně podporovala Evropskou ústavní smlouvu. Minulá vláda, vytvořená PP, vedla sice diskusi v rámci přípravy Smlouvy s nesouhlasným postojem k navrhovanému způsobu hlasování v Radě, avšak po volbách v r. 2004 a po přechodu do opozice upustila strana pod vedením nového předsedy Mariana Rajoye od všech významnějších výhrad ke Smlouvě.

Před referendem ze strany PP zejména zaznívalo, že Smlouva o Ústavě pro Evropu odstartuje další etapu společného „evropského projektu“ (též hovoří o „Nové Evropě“) a Španělsko, pro které je účast v tomto procesu podle přesvědčení PP nejefektivnější cestou k jeho všestranné prosperitě, nemůže zůstat stranou, ale naopak se musí vytváření „Nové Evropy“ účastnit a aktivně k němu přispět. Podle slov Mariana Rajoye bude hlas „ano“ hlasem pro společnou odpovědnost a soudržnost.

Jednou z regionálních politických stran, které podporovaly Smlouvu o Ústavě, byla katalánská Konvergence a jednota (CiU). Oproti názorům většiny dalších regionálních uskupení, snad jen vyjma PNV (viz však dále) a Kanárské koalice, by podle CiU nemělo přijetí Smlouvy znamenat ve svých důsledcích pro autonomní celky ve Španělsku omezení jejich identity, ale právě naopak. Vzkazy strany k voličům např. zněly: „Naše „ano“ Smlouvě je předpokladem pro sebeurčení Katalánska po stránce institucionální i jazykové v rámci EU.“

Kanárská koalice (Coalición Canaria – CC) plně podporovala Smlouvu o Ústavě. Podle CC přinese Smlouva Kanárským ostrovům větší a lepší renomé a uznání v mezinárodním měřítku za celou svou historii. CC uváděla, že Smlouva o Ústavě uznává Kanárské ostrovy jako plnoprávný evropský region, přičemž poukazovala v tomto ohledu i na konkrétní ustanovení Smlouvy (čl. IV-440). Strana přímo říkala: „Naše země nikdy neměla takové právní a politické postavení, jako je nyní vyjádřeno v návrhu Smlouvy o Ústavě pro Evropu.“

Argumenty PROTI

Sjednocená levice (Izquierda Unida - IU) vystupovala v kampani proti Smlouvě o Ústavě. Podle jejích slov Smlouva jen posiluje centralismus a nechává stranou občany, jejich národní jazyky a kulturu. Jedním z hesel IU v kampani před referendem bylo: „Možná je i jiná Evropa“. Podle IU je třeba docílit „Evropy více sociální a demokratické“. Aplikace Smlouvy bude podle IU znamenat pro Evropany krok zpět, namísto očekávaného přínosu.

Katalánští nacionalisté, Republikánská levice Katalánska (Esquerra Republicana per Catalunya - ERC), taktéž odmítají Smlouvu o Ústavě. Podle ERC je volba „ne“ volbou „evropské odpovědnosti“. Strana ve své kampani proti Smlouvě vystupovala zejména s tím, že text neobsahuje uznání Katalánců jako samostatného národa a neuvádí katalánštinu jako jeden z úředních jazyků Unie. ERC tvrdila, že zvítězí-li Smlouva o Ústavě, bude to znamenat omezení dialogu s Katalánskem v rámci EU.

Galicijský národní blok (El Bloque Nacionalista Galego – BNG) byl rovněž v kampani proti Smlouvě o Ústavě. Strana hlásala, že si přeje „Evropu pro občany“, k jejímuž vytvoření však Smlouva nepřispěje. Na bilboardech BNG stálo heslo: „Pro lepší Evropu; Této Evropské ústavě je však třeba říci zatím NE“. BNG byla pro odmítnutí Smlouvy o Ústavě v současném znění a pro přípravu Smlouvy v pozměněné podobě, která by více odrážela zvláštnosti jednotlivých národů v rámci Evropy a více pozornosti věnovala sociálním otázkám.

Aragonská unie (Chunta Aragonesista – CHA) je další z regionálních politických stran, které odmítají Smlouvu o Ústavě. Podobně jako BNG nesouhlasila CHA pouze se současným zněním Smlouvy. Strana nepopírala některé klady současné Smlouvy, avšak chápe ji pouze jako první krok, na němž by sice bylo možno stavět, avšak konečná Smlouva o Ústavě by měla klást větší důraz na sociální otázky. CHA ve své kampani především volala po „Evropě více sociální“.

Baskická solidarita (Eusko Alkartasuna – EA), regionální strana nacionálně-sociální orientace, je sice pro sjednocenou Evropu a věří, že „Evropská ústava“ je třeba, avšak současné znění Smlouvy o Ústavě tato strana odmítla, neboť podle jejího přesvědčení není Smlouva cestou k „Evropě pro občany“, ale spíše k „Evropě pro zájmové skupiny“. Ve své kampani dále EA vyjadřovala pochybnosti o zárukách sociálních práv a uznání práva sebeurčení národů v současném znění Smlouvy.

Stranou, která se nakonec přiklonila k podpoře Smlouvy o Ústavě a doporučila svým voličům hlasovat pro ni, avšak neskrývala k ní své výhrady, je Baskická nacionální strana (Partido Nacionalista Vasco - PNV). PNV kritizovala především to, že text Smlouvy neobsahuje právo na sebeurčení Baskicka. Podpora Smlouvy PNV pramenila zejména z toho, že PNV si chtěla zajistit lepší pozici pro jednání o návrhu Plánu nového statutu Baskicka a EU by neměla jeho realizaci bránit.

Shrnutí výsledků referenda

Tabulka č. 1: Účast v referendu

	Počet	%
Hlasovalo oprávněných voličů	14 204 663	42,32
Nezúčastnilo se referenda	19 359 017	57,68
Platných hlasů	14 081 966	99,14
Neplatných hlasů	122 697	0,86

Tabulka č. 2: Výsledky hlasování

	Počet	%
ANO	10 804 464	76,73
NE	2 428 409	17,24
Čistých hlasovacích lístků	849 093	6,03

Portugalsko a referendum o Smlouvě o Ústavě pro Evropu

Dosud se v Portugalsku žádné referendum k otázkám EU nekonalo. Referendum v Portugalsku je zakotveno v ústavě, Smlouvu o Ústavě pro Evropu (dále jen „Smlouva o Ústavě“ popř. „Smlouva“) bude schvalovat jednokomorový národní parlament. Předpokládaný termín konání referenda byl duben 2005, předčasné legislativní volby svolané prezidentem Jorge Sampaio, které proběhly 20. února 2005, však změnilly rozdělení politických sil a referendum bylo odloženo.

Portugalsko patří mezi nejvíce proevropsky orientované členské země EU, což dokládají výsledky listopadového Eurobarometru, kde se 40% Portugalců vyjádřilo ve prospěch Ústavní smlouvy, zatímco proti jen 7 %. 53% dotázaných nebylo stále rozhodnuto, nicméně existují obavy, že nízká účast v referendu může negativně ovlivnit výsledek hlasování ve prospěch „Smlouvy“.

Dvě největší parlamentní strany, středově-levicová Socialistická strana (Partido Socialista) se 120 poslanceckými mandáty a středově-pravicová Strana sociálně-demokratická (Partido Social-Democrata) se 72 mandáty z 230, povedou kampaň na podporu „euroústavy“. Naopak levicová koalice komunistů a zelených (Coalicião Democrata Unitaria), křesťansko-demokratická Strana lidová (Partido Popular) a Levý blok (Bloco de Esquerda) se staví proti schválení Smlouvy o Ústavě pro Evropu.

Současná největší diskuse však probíhá o nutnosti revidovat v rekordním čase portugalskou ústavu, aby mohlo referendum ke Smlouvě o Ústavě pro Evropu proběhnout.

Nutnost mimořádné revize ústavy

Změna ústavy, která by umožnila konání referenda k otázce Smlouvy o Ústavě pro Evropu má dva body:

1. Článek 115 odst. 4 písm. c) portugalské ústavy, který stanovuje pravidla závazného referenda, vylučuje, aby se v referendu rozhodovalo o otázkách podpisu smluv mezinárodní povahy. Zde má, podle čl. 161 písm. i) ústavy, výlučnou pravomoc parlament.

Možnost rozhodovat v referendu o přistoupení k mezinárodním smlouvám byla navrhována již při poslední revizi ústavy v roce 2003, proti se však postavila tehdy opoziční PS.

2. Druhý sporný bod přímo vyplývá z prohlášení nově jmenovaného předsedy vlády José Socrates (PS). Poté, co se s druhou nejsilnější opoziční parlamentní stranou (PSD) dohodnul na nutnosti uspořádat revizi ústavy (změna ústavy vyžaduje souhlas 2/3 všech poslanců), prohlásil, že nevidí žádný důvod, proč by se referendum nemohlo konat současně s volbami do obecních zastupitelstev v polovině října 2005. Článek 115 odst. 7 ústavy ale nedovoluje vyhlášovat a pořádat referendum mezi datem vyhlášení a konání všeobecných voleb do místních zastupitelských orgánů.

Rozhodnutí Ústavního soudu o otázce kladené v referendu

S nutností revidovat portugalskou ústavu je spojeno nedávné rozhodnutí portugalského ústavního soudu. Otázka, která měla být položena občanům v referendu byla schválena zákonodárným shromážděním v následujícím znění:

„*Souhlasíte s Chartou základních práv, s principem hlasování kvalifikovanou většinou a s novým institucionálním uspořádáním Evropské unie podle Ústavy pro Evropu?*“

Toto komplikované znění, které se mělo vyhnout výslovnému dotazu na souhlas s mezinárodní smlouvou, však v prosinci 2004 portugalský Ústavní soud prohlásil za příliš zavádějící a nejasné, protože podle čl. 115 Ústavy musí být položená otázka objektivní, jasná a přesná.

Zejména z opozičních řad se ozývají hlasy, že nemá smysl usilovat o formulaci nové otázky na základě stávající ústavy.

Termín referenda

Vládní strana PS požaduje, aby se referendum konalo společně **s obecními volbami** v prosinci 2005, jejím argumentem ve prospěch tohoto termínu je pravděpodobnost, že by se tím významně zvýšila účast voličů v referendu a navíc by se takto ušetřily peníze z veřejného rozpočtu. Opoziční PSD preferuje **termín prezidentských voleb** v lednu 2006. Zejména PCP (Partido Comunista de Portugal) spolu s BE (Bloque Esquerda) tvrdí, že referendum tak zásadního významu by nemělo být spojováno s volbami do místních orgánů, aby se tak nesnížila jeho důležitost v očích veřejnosti. Levicová opozice navíc zastává názor, že není dobré směřovat dohromady tak diametrálně odlišné věci.

Argumenty PRO Smlouvu o Ústavě pro Evropu

Portugalsko je spolu se Španělskem členským státem EU, kde existuje nejsilnější podpora evropské integrace. Tato proevropská nálada je spojena zejména s všeobecným názorem, že to byla právě Evropská unie, která Portugalsku pomohla vybědnout z diktátorského režimu.

Stejně významný je pak argument ekonomický. Je nesporné, že bez finanční pomoci z evropských fondů, by se úroveň portugalského hospodářství nikdy nemohla v tak krátké době pozvednout na stávající úroveň.

Argumenty PROTI Smlouvě o Ústavě pro Evropu

Argumenty proti schválení Smlouvy o Ústavě pro Evropu zaznívají zejména z levicových a konzervativně-pravicových řad.

Levicový Bloco Esquerda kritizuje demokratický deficit, kterým se vyznačují rozhodovací procesy v EU, a který se s euroústavou, podle něj, má ještě prohloubit.

Konzervativní strana Partido Popular je známá svými protiintegračními postoji a místo hlubší integrace v rámci Evropy volá po silnějších svazcích s bývalými portugalskými koloniemi.

Podle levicové koalice komunistů a zelených CDU Ústava pro Evropu ještě více oddálí Unii občanům a veškeré dění bude řídit jen úzké jádro členských zemí. Volají po navrácení moci zpět národním parlamentům.

Kampaň

V současné době veškeré debaty kolem schvalování Smlouvy o Ústavě pro Evropu probíhají okolo návrhu změny portugalské ústavy a s tím souvisejícím termínem referenda. Kampaň na podporu „euroústavy“ či její kritiku je tak zcela zatlačena do pozadí.

Prameny:***Španělsko***

<http://www.social-europe.org.uk/bulletins/050222.htm>

http://www.elpais.es/comunes/2005/constitucion_europea/index.html

<http://www.pp.es/nuevahome/pp/documentos/imagenes/doc200525191534.pdf>

<http://www.iht.com/articles/2005/02/21/news/spain.html>

<http://www.thinkspain.com/news-spain/8216>

http://www.realinstitutoelcano.org/barometro_eng.asp

<http://www.euroresidentes.com/Blogs/2004/06/european-constitution-referendum-in.htm>

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3950729.stm>

Portugalsko

Klokočka, V., Wagnerová, E.: Ústavy států Evropské unie, 1. díl. 2.vyd. Praha, Linde 2004, s. 361-362, 374.

<http://www.euobserver.com/?sid=9&aid=18653>

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/3958609.stm>

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/3954327.stm>

http://www.social-europe.org.uk/briefings/eu_referendums.pdf

<http://www.correiomanha.pt/noticia.asp?idCanal=0&id=143320>

http://dn.sapo.pt/2005/03/16/nacional/acordo_revisao_constitucional.html

http://jn.sapo.pt/2005/03/13/tema_da_semana/socrates_abre_espaco_a_referendo_eur.html

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/3958609.stm>